

УДК 631.37

А. В. Вітюк¹

ДИСПРОПОРЦІЇ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ У ПЕРСПЕКТИВАХ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

¹Вінницький національний технічний університет

Розглянуто диспропорції та суперечності у виявленні потенційного попиту, як визначального фактора розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування. Розглядаються протиріччя у висвітленні державними органами та науковцями показників стану та якості сільськогосподарської техніки в Україні як обмежувального чинника розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування.

Ключові слова: сільськогосподарська техніка, попит, знос, виробництво, рентабельність, сільськогосподарське машинобудування.

Вступ

Інтенсивний розвиток сільського господарства передбачає відповідний рівень матеріально-технічної бази для організації технічного та технологічного обслуговування техніки. Негативні тенденції в стані забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників необхідним устаткуванням призводять до обмеження розвитку сільського господарства і, в першу чергу, до підвищення собівартості продукції, затягування строків польових робіт, зниження якості виготовлення продукції тощо. Система постачання сільськогосподарської техніки в Україні, складається в переважній більшості із підприємств у торгово-посередницькій діяльності, які здійснюють забезпечення закордонною технікою, при цьому нехтуючи інтересами вітчизняного товаровиробників, стан більшості яких із року в рік погіршується.

Вважаємо, що першочерговим завданням на шляху активізації розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування є виявлення реального платоспроможного попиту як основи майбутньої роботи підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми розвитку ринку сільськогосподарської техніки досліджуються у наукових працях: Г. М. Підлісецького, Я. К. Білоуська, В. О. Питулька, В. Л. Товстопята, А. В. Бурилка, А. М. Головка, В. П. Ситника, М. В. Зубця, Ю. О. Конкіна, В. І. Кравчука, Г. А. Лісовського, М. Г. Лобаса, М. Й. Маліка, В. М. Петрова, Л. В. Погорілого, І. В. Тивоненка, В. С. Шебаніна. Проте, складність і мінливість економічного середовища потребують вирішення питань, із внутрішнім виробництвом сільськогосподарської техніки на основі адекватного оцінювання в її потребі.

Невирішені частини проблеми

Розвиток досліджень у напрямі активізації розвитку сільськогосподарського машинобудування виявив актуальність зазначених праць, проте досі залишається низка питань, пов'язаних з адекватним виявленням попиту в розрізі кількості необхідної сільськогосподарської техніки, її якісних характеристик, видів необхідного устаткування та груп споживачів зазначеної техніки. Зазначені питання досі не мають остаточного наукового чи/та прикладного вирішення, залишаються дискусійними і потребують подальших досліджень. Зокрема, недостатньо дослідженими залишились питання коректного зіставлення даних статистики та результатів наукової роботи у практичній їх інтерпретації з метою розвитку сільськогосподарського машинобудування. Необхідність вирішення такого завдання зумовила мету цього дослідження.

Основні результати дослідження

Проблеми необхідності швидкого та якісного оновлення матеріальних, технічних та технологічних ресурсів сільського господарства постійно обговорюються у наукових публікаціях, конференціях, виставках, реалізуються через законодавчо-нормативні акти, проте, заходи, запропоновані для покращення ситуації, не виявилися ефективними, про що свідчать низькі показники розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування [1, с. 121] та стан і кількість основних засобів у сільському господарстві [4, с. 130]. Виходячи з таких позицій, питання матеріально-технічної забезпеченості сільського господарства є актуальним, особливо в умовах нездатності товаровиробників оновлювати свої резерви сільськогосподарської техніки в необхідній кількості та якості.

Саме тому, першочерговим завданням потенційного інвестора є встановлення обсягів платоспроможного попиту в межах існуючих економічних умов. Проте, в Україні відсутня система обробки та створення подібної інформації, яка б достеменно відображала існуючий стан ринку. З огляду на такі диспропорції реалізація мети технічного оновлення сільського господарства є проблематичною — жоден інвестор «прозорим» шляхом не зможе оцінити ринок.

У попередніх дослідженнях вказувалося [2, с. 17], що основною причиною кризового стану оновлення машино-тракторного парку є суттєве зниження платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку в результаті диспаритету цін. Слід зазначити, що за існування такого негативного явища, все ж прибуткове вирощування певного виду сільськогосподарської культури формує фінансове підґрунтя для здійснення технічного переозброєння технічного парку.

Відслідковуючи обсяги та рівні рентабельності виробництва (табл. 1), можемо відмітити скорочення рентабельності, що знизить придбання сільськогосподарської техніки підприємствами, відповідно рівень зацікавленості закордонних провідних інвесторів у створенні бізнесу в Україні знизиться, а існуючий низький попит можна задовольнити імпортом.

Таблиця 1

Динаміка виробництва та рентабельності основних видів продукції сільського господарства

Вид продукції	Рік							
	2011		2012		2013		2014	
	Виробництво основних видів продукції сільського господарства, млн. грн.	Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %	Виробництво основних видів продукції сільського господарства, млн. грн.	Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %	Виробництво основних видів продукції сільського господарства, млн. грн.	Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %	Виробництво основних видів продукції сільського господарства, млн. грн.	Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %
Рослинництво								
Зернові та зернобобові культури	56746,8	26,1	46216,2	15,2	63051,3	1,5	63859,3	—
Цукрові буряки	18740,5	36,5	18438,9	15,7	10789,4	2,7	15734,1	—
Насіння соняшнику	8670,5	57,0	8387,1	45,8	11050,5	28,5	10133,8	—
Картопля	24247,7	17,7	23250,2	-21,5	22258,6	23,0	23693,4	—
Овочі відкритого ґрунту	9832,9	9,9	10016,7	-6,8	9872,6	7,0	9637,5	—
Тваринництво								
М'ясо, тис. т	3031,8	-24,8	3120,9	29,5	3379,6	-43,3	3323,5	—
Молоко, тис. т	11086,0	18,5	11377,6	2,3	11488,2	13,6	11132,8	—
Яйця, млн. шт.	18689,8	38,8	19110,5	52,6	19614,8	47,6	19587,3	—

Як видно з табл. 1, спостерігається відносно стабільна рентабельність роботи сільськогосподарських підприємств, що вимагає розширення номенклатури та якості застосовуваної аграріями техніки, що може служити активним поштовхом розвитку сільськогосподарського машинобудування.

Такий висновок є очевидним, зважаючи на те, що спостерігається процес оновлення технічних засобів (табл. 2) за рахунок збільшення закупівель закордонної техніки. Проте, така динаміка свідчить про орієнтацію сільськогосподарських товаровиробників до модернізації технологічного

процесу. Очевидно, що сільськогосподарські товаровиробники, придбавши сучасні технічні засоби, орієнтуються на майбутні економічні вигоди, які вони отримують від її використання у виробничому процесі [3, с. 342].

Таблиця 2

Вартість основних засобів України у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві, млн. грн.

Показник	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Розмір	95880	103187	113388	118019	137640

Іншим важливим фактором розвитку сільськогосподарського машинобудування є адекватне оцінювання її перспективної потреби, що проявляється у ступені зносу. Відповідно до інформації Державного комітету статистики ступінь зносу основних засобів за таким видом економічної діяльності як «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» складає у 2013 році 35,4 %, у 2012 році — 34,2 %, у 2011 — 32,6 % [4], що безумовно викликає певні сумніви. Зважаючи на відображене поєднання трьох підгалузей — сільського господарства, мисливства та надання послуг — можемо відмітити суттєве переважання частки сільського господарства у структурі та обсягах вказаної групи.

Ставлячи під сумнів такі показники, зрозумілим є небажання зовнішніх та внутрішніх інвесторів вкладати ресурси в підприємства українського сільськогосподарського машинобудування, оскільки єдине офіційне джерело інформації забезпечує некоректно висвітлені відомості, що підтверджуються практиками на працях дослідників. Відтак, у дослідженнях науковців [5, с. 69; 6; 7, с. 368] фігурують різні значення зносу, що прямо суперечать даним офіційної статистики.

Неоднорідність розвитку підгалузей сільського господарства унеможливує відстеження залежностей між обсягами виробництва та рівнем оновлення, що додатково вносить обмеження у дослідження необхідної кількості обладнання для сільського господарства, при цьому такі критерії не враховують потужності техніки, хоча фактор якості є переважачим у виборі українськими сільгоспвиробниками певної техніки.

Виходячи із оцінки забезпеченості устаткування, зазначимо, що одним з дієвих напрямків вирішення проблеми технічного забезпечення фермерів є, на думку автора, відстеження не лише кількості техніки, але й її вартості (табл. 2). Ця точка зору пояснюється такими аргументами:

1. Якщо знижується кількість техніки та її якість, відповідно її загальний вартісний вимір знизуватиметься;
2. Зі збільшенням кількості простої техніки — її вартість становитиме певну суму, яка може бути досягнутою через купівлю незначної кількості поліфункціональних агрегатів;
3. Зростання вартості наявної у сільськогосподарських виробників або придбаної техніки може бути впливом її купівлі за валюту при зростанні курсу або підвищенні рівня інфляції;
4. Продовжується використання застарілої позабалансової техніки;
5. Існування великої кількості незареєстрованої техніки, що була сформована шляхом поєднання працездатних деталей ліквідованої техніки.

Отже, доцільно підкреслити, що проаналізовані сторони оцінювання потенційного попиту на продукцію сільськогосподарського машинобудування з урахуванням стану сільськогосподарської техніки (рівня зносу), її кількості та якості (технічних характеристик) з урахуванням зазначених аргументів підкреслюють беззмістовність пропонованих державою критеріїв.

Значний внесок до реального оцінювання кількості необхідної сільськогосподарської техніки зроблений О. О. Артеменко [8, с. 70]. Дослідником проведено розрахунок потреби в сільськогосподарській техніці для аграрних підприємств, де були враховані усереднені сівозміни, загальні площі посіву, продуктивність машинно-тракторних агрегатів відповідно до нормативних довідників та інші менш важливі показники.

Проте такий підхід володіє вкрай високим ступенем умовності і не може бути використаний практично, оскільки:

1. Сільськогосподарські товаровиробники, через відсутність права власності на землю та короткострокові договори оренди не зацікавлені у використанні сівозмін;
2. Обиралася усереднена кількість культур, що висівалася;
3. Визначалися загальні площі посіву;
4. Продуктивність машинно-тракторних агрегатів не може бити усереднено визначеною через

різні ступені механізації устаткування та якість використання кожного окремого агрегата;

5. Повністю ігнорувалася галузь тваринництва.

Проте, варто відзначити обмежену кількість наукових розробок щодо прогнозування кількості необхідної сільськогосподарської техніки, які виконуються безпосередньо у профільних закладах.

Розглянуті способи аргументації кількості необхідної техніки виявилися ненадійними, перш за все тому, що у статистичних методів існує велика похибка через використання усереднених показників. Значним недоліком володіють також методики, які розробляються науковцями, оскільки за використання математичного інструментарію нехтуються реальні умови виробництва, що не дозволяє отриманим результатам відповідати дійсності. Виявлені два такі протиріччя є факторами, що частково стримують активне інвестування у галузі сільськогосподарського машинобудування.

Саме тому, з огляду на такі обмежувальні інформаційні чинники, доцільно виокремити фактори розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування (рис.).

Суперечливі чинники розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування

Сукупність представлених аргументів свідчить про різнонаправленість державної політики в сфері залучення зовнішніх інвесторів, що проявляється у:

1. Обмеженні інформації для коректних розрахунків науковцями показників, що стимулюватимуть розвиток галузі;
2. Використанні усереднених статистичних показників;
3. Створенні стимулюючих галузь нормативних актів.

Звідси виникає питання про необхідність чи достатність виробництва продукції сільськогосподарського машинобудування. Така позиція пояснюється тим, що необхідність існує, проте достатність — забезпечується. З урахуванням таких обставин зрозумілим є існування певного переважного фактора, який представляє інтереси імпортерів сільськогосподарської техніки і здійснює значніший вплив на ринок, ніж окремі спроби підприємств сільськогосподарського машинобудування розвивати свої підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний щорічник України за 2012 рік / За ред. О. Г. Осауленка. К., 2013. — 560 с.
2. Карачина Н. П. Функціонування галузі сільськогосподарського машинобудування України та потенціал її розвитку / Н. П. Карачина, А. В. Вітюк, І. В. Гребеньок // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2014. — № 1. — С. 16—19.
3. Скоцик В. Є. Проблеми ефективного використання техніки в сільськогосподарських підприємствах / В. Є. Скоцик // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — 2013. — № 2(6). — С. 340—350.
4. наявність і стан основних засобів за видами економічної діяльності (КВЕД-2010) за 2013 рік». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/ibd/nsoz/nsoz13_u.htm.
5. Артеменко О. О. Сучасний стан забезпеченості технічними засобами галузі рослинництва / О. О. Артеменко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. — 2014. — Вип. 149. — С. 68—73.
6. Вердуч О. О. Теоретичні аспекти відтворення основних засобів / О. О. Вердуч, Л. І. Іщук». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://knutd.com.ua/publications/conference/20.03.2015/Verdukh_Ischuk_3.pdf.

7. Скоцик В. Є. Організаційно-економічні засади технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / В. Є. Скоцик // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). — 2013. — № 1(1). — С. 362—371.

8. Артеменко О. О. Тенденції зміни потреби в сільськогосподарській техніці в аграрних підприємствах Харківської області / О. О. Артеменко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. — 2014. — Вип. 150. — С. 67—74.

Рекомендована кафедрою менеджменту та моделювання в економіці ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 30.06.2015

Витюк Анна Валеріївна — аспірант кафедри менеджменту та моделювання в економіці, e-mail: A.Vityuk@rambler.ru.

Вінницький національний технічний університет, Вінниця

A. V. Vitiuk¹

Disparities and Contradictions in Perspectives of Development Agriculture and Agricultural Machinery

¹Vinnitsia National Technical University, Vinnitsia

The article is dedicated to the disparities and conflicts in determining of potential demand as a main factor in development of agricultural engineering. Contradictions in determination by public authorities and scientists indicators of condition and quality of agricultural machinery in Ukraine as a restrictive factor in the development of agricultural engineering have been considered.

Keywords: farming, demand, depreciation, production, profitability, agricultural machinery.

Vitiuk Anna V. — Post-Graduate Student of the Chair of Management and Modeling in Economics, e-mail: A.Vityuk@rambler.ru

А. В. Витюк¹

Диспропорции и противоречия в перспективах развития сельского хозяйства и сельскохозяйственного машиностроения

¹Винницкий национальный технический университет, Винница

Исследованы диспропорции и противоречия в выявлении потенциального спроса как определяющего фактора развития отрасли сельскохозяйственного машиностроения. Рассмотрены противоречия в определении государственными органами и научными сотрудниками показателей состояния и качества сельскохозяйственной техники в Украине как ограничительного фактора развития отрасли сельскохозяйственного машиностроения.

Ключевые слова: сельскохозяйственная техника, спрос, износ, производство, рентабельность, сельскохозяйственное машиностроение.

Витюк Анна Валериевна — аспирант кафедры менеджмента и моделирования в экономике, e-mail: A.Vityuk@rambler.ru